

DYNAMICS OF THE CHROMATIC TERM *GREEN* IN THE LYRICAL POETRY OF MIHAI EMINESCU

Roxana Maria CREȚU
Phd. Student, West University of Timișoara

Abstract: With this paper we intend to bring forward the dynamics of the chromatic term *green* in the lyrical poetry of Mihai Eminescu. The corpus that we will utilize has been created through the excerpt of significant contexts from *The dictionary of poetic language of Eminescu*, supervised by Dumitru Irimia. In order to establish a relevant representation of the linguistic and semantic units of the colour *green*, utilized in the whole lyrical poetry of Eminescu, in our analysis we will consider both the poems published during the life of the author and the ones published after the death of the author. We will notice that in some contexts the colour *green* maintains itself in the denotative meaning, situated at a descriptive level. In other contexts it refers to the multiple dimensions of the connotative meaning. Therefore, with this study, we aim to pursue and analyse the defining structures utilized in the lyrical poetry of Eminescu, in which the chromatic term *green* is used. After we identify its own contextual significance of this colour and illustrate it through a few selected sequences, we will classify the structures in which the chromatic term *green* is used and we will also interpret them from a semantic and stylistic point of view.

Keywords: chromatic, Eminescu, green, poetry, significance.

Introducere

Culoarea nu este doar un element decorativ în viața noastră de zi cu zi, ci este un element profund al prezentului și al trecutului, deoarece omenirea s-a dezvoltat sub sfera unui univers cromatic, care „l-a determinat să-și dezvolte văzul colorat și să-și construiască un mediu cromatic artificial”. (MUREȘAN 1988, 81-82) În timp, aceasta a devenit un modalitate de expresie, de comunicare și de exteriorizare a trăirilor interioare și a atitudinilor personale. (MUREȘAN 1988, 87)

Eva Heller afirmă că nu există culori fără semnificație și că cel mai important factor în determinarea semnificației unei culori este contextul, deoarece în funcție de context și de domeniu dobândește altă semnificație. (HELLER 2007, 18)

În poezia eminesciană culoarea are un rol primordial, deoarece prin intermediul ei, se redă caracterul veridic al peisajelor și portretelor descrise. Întâlnim la Eminescu tendința de a a nuanța picturalitatea poeziei prin întrebuițarea simbolică și afectivă culorii, deseori folosindu-se de metale și pietre prețioase precum *aurul*, *argintul*, *rubinul* și *smaraldul* pentru a spori expresivitatea și estetica versului. Așadar, întrebuițată în concordanță cu efectul ei pentru a evidenția semnificația, culoarea se ridică la rangul de simbol. (TABARASI 2000, 38)

Despre simbolistica lui *verde*

Este o culoare liniștitoare, care se află la granița dintre albastru ceresc și roșu infernal. Este culoarea vegetației, a apelor regeneratoare, el reprezintă trezirea apelor primordiale, trezirea la viață. Are și o valoare mitică, a pășunilor verzi, a raiurilor înverzite și a iubirilor din copilărie. (CHEVALIER, GHEERBRANT 2009, 1001-1003)

passim) Asemenea altor culori, este o culoare duală, pe de o parte simbolizează viața (verde mugurului), pe de alta moartea (verde mucegaiului). (CHEVALIER, GHEERBRANT 2009, 1006) Verdele simbolizează echilibrul și armonia. (HALLER 2019, 68)

La musulmani, începând cu secolul al XII-lea, devine culoarea islamului, deoarece se asociază cu paradisul, cu bogăția, cu apa, cu cerul, cu speranța. (PASTOREAU 2017, 57) În Evul Mediu, era culoarea asociată apei, și nu albastru. (PASTOREAU 2017, 65) La sfârșitul Evului Mediu, primește și valori negative, devenind simbol al diavolului. (PASTOREAU 2017, 99) În Romatism este culoarea naturii, a regnului vegetal, o sursă de inspirație, o culoare divină. (PASTOREAU 2017, 176)

Deși este culoarea vegetalului, este absent în viața socială a Antichității, acesta nu este folosit la ritualuri religioase, nici în artă. (PASTOREAU 2017, 18) Kandinsky afirmă că este o culoare liniștită, care nu înregistrează sentimente precum bucuria, tristețea sau pasiunea. (LĂZĂRESCU 2009, 50) Itten consideră că este culoarea regnului vegetal, este simbol al fertilității, satisfacției și al speranței. (apud LĂZĂRESCU 2009, 55)

Dinamica lexemului cromatic *verde* în poezia eminesciană

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume* (vol. I-II), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *verde*: *smarand*, *verde*, *verdeață*, *verzui*.

Verdele poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **ochi:** „poate vrun pedant cu ochii cei *verzui*, peste un veac” (*Scrisoarea I*, Irimia, II, 2002, 404).

Ochii *verzui* sugerează setea de cunoaștere, de cultură, „un pedant cu ochii cei *verzui*” este simbol pentru omul dornic de cultură, dornic de cunoaștere, el va dori să afle ce a scris „bătrânul dascăl”, el va preocupat să investigheze, să caute adevăruri ascunse, devinind succesul bătrânului dascăl.

b. Vegetal

- **iarbă:** „plai răsând de iarbă *verde*” (*De-aș avea*, Irimia, I, 2002, 418).

Iarba *verde* sugerează rodnicia naturii, *verdele* devine simbol al prosperității. (HELLER 2007, 108) Aici, *verdele* păstrează și sensul denotativ, oferind o imagine vie a naturii.

c. Natură/Astral

- **câmpie:** „de-ale lui maluri sunt unite câmpii *verzi* și țări fericite” (*Egipetul*, Irimia, II, 2002, 403).

Câmpia *verde* accentuează ideea de longevitate, nemurire, Nilul devine metaforă pentru istorie și pentru natură, natura va exista mereu, purtând cu ea urmele istoriei. *Verdele* este pentru Dámaso Alonso „dulceața vieții din ziua facerii lumii”. (ALONSO, 1977, 80) „Câmpiile *verzi*” și „țările fericite” devin metafore pentru civilizațiile pierdute.

- **codru:** „hai în codrul *cu verdeață*” (*Floare albastră*, Irimia, I, 2002, 193); „îi răspunde codrul *verde*” (*Lasă-ți lumea ta uitată*, Irimia, I, 2002, 194).

În poezia *Floare albastră*, codrul cu verdeață sugerează cadrul romantic idilic, în care iubirea se concretizează, *verdele* funcționează ca simbol al speranței, iubitul speră ca femeia iubită să apară și împreună să își trăiască visul de iubire, codrul sugerează absolutul. (IRIMIA 1979, 382) Natura poate fi asociată cu paradisul, este locul unde se concretizează iubirea. (CĂLINESCU 1986, 463) Asociat cu sentimentele, sugerează nerăbdarea. Iubitul este nerăbdător să-și întâlnească femeia iubită.

Iar, în poezia *Lasă-ți lumea ta uitată*, verdele devine simbol al naturii, al regenerării, loc în care iubirea se împlinește. Bradul devine simbol ambivalent simbolizând atât tinerețea, curajul, cât și înmormântării, prevestind finalul lui Arald. (EVSEEV 1994, 24)

- **dumbravă:** „zile cu trei sori în frunte, *verzi* dumbrăvi cu filomele” (*Epigonii*, Irimia, I, 2002, 304).

Adjectivul cromatic „verde”, antepus substantivului „dumbrăvi” sugerează sensul denotativ al culorii.

- **pădure:** „pe umeri ei poartă pădurea cea *verde*” (*O călătorie în zori - variantă*, Irimia, II, 2002, 113);

Pădurea cea verde reprezintă al fecundării și a hranei, (CHEVALIER, GHEERBRANT 2009, 1001) pădurea empirică are o durată limitată, ea fiind supusă dezagregării, codrul crește peste limitele temporale simbolizând eternitatea. (CĂLINESCU 1986, 462)

În *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* (vol. I-IV), coordonat de Dumitru Irimia, am identificat următorii termeni care fac referire la culoarea *verde*: *smarand*, *verde*, *verdeață*, *verzui*.

Verdele poate să fie identificat prin raportare la diferite câmpuri semantice:

a. Corpul uman

- **ochi:** „de-un înger c-ochi *verzi* cu trăsurile pale” ([*Povestea magului călător în stele/ Feciorul de împărat fără stea*], Irimia, IV, 2006, 269); „și-ndărătnicii ochi *verzi*” ([*Ah, cerut-am de la zodii*], Irimia, IV, 2006, 269).

Îngerul pal cu ochi *verzi* este o imagine atipică liricii eminesciene, *verdele* fiind rareori întrebuințat pentru a evidenția culoarea ochilor. Predomină în opera lui Eminescu imaginea îngerului cu ochi albaștri ca oglindire a femeii ideale, uneori, întâlnim și îngerul cu ochi negri, prevestitorul morții, iar aici întâlnim pentru prima dată îngerul cu ochi *verzi*. Acesta este o figură anglico-demonică, întrucât, asemeni celui cu ochi negri, aduce „durere și jale de moarte.” Așadar, aici, *verdele* primește conotații demonice.

Imaginea fetei se conturează în jurul culorilor alb, care nuanțează culoarea pielii, părul este galben și ochii *verzi*, aici simbol al nerăbdării, al dorinței de a-și trăi iubirea.

b. Natură/Astral

- **codru:** „codrii de măslin s-amestec printre lunci de *dafin verde*” (*Memento mori – panorama deșertăciunilor*, Irimia, I, 2006, 442); „de prin bolți de codru *verde*, de

prin stâncile suspinse” (*Memento mori – panorama deșertăciunilor*, Irimia, I, 2006, 443).

În *Memento mori – panorama deșertăciunilor*, verdele simbolizează nemurirea conștiinței istorice. Orașele descrise (Sion, Roma) sunt reale, ele rămân vii în conștiința istorică a poporului. Verdele amintește de momentele de glorie din acea epocă. „Măslinul”, respectiv „dafinul” sunt specifice civilizației mediteraneene și indică prosperitatea și bogăția țărilor.

- **dumbrava:** „dumbrava cea verde pe mal” (*Frumoasă-i*, Irimia, II, 2006, 171); „prin dumbrava înverzită,” (*Basmul ce i l-aș spune ei*, Irimia, II, 2006, 171); „cărei fund se vede o dumbravă verde și munți verzi. În avanscenă se ridică” (*Mureșanu – tablou dramatic*, Irimia, II, 2006, 171).

În poezia *Frumoasă-i*, dumbrava cea verde simbolizează natura, adică „regulului vegetal în plină reafirmare, a apelor regeneratoare și lustrale”, (CHEVALIER, GHEERBRANT 2009, 1001) apa devine oglinda dumbrăvii.

În *Basmul ce i l-aș spune ei*, verdele sugerează speranță găsirii iubirii ideale: „cât de mult eu te-am cătat/în cărarea tăinuită/prn dumbrava înverzită”, păstrându-și și sensul denotativ.

În *Mureșanu – tablou dramatic*, dumbrava verde sugerează starea de visare, idealul, dar și prosperitatea. Desigur, se păstrează și sensul denotativ al culorii.

- **frunză:** „mari cireși cu boabe negre, cu frunza lor verde” ([*Dacă treci râul Selenei...*], Irimia, II, 2006, 390); „reflectă frunze verzi și flori albastre” ([*În căutarea Șeherezadei*], Irimia, II, 2006, 390); „sub perdele verzi de frunze, se împreună și se iubesc” (*Antropomorfism*, Irimia, II, 2006, 390).

În poezia [*Dacă treci râul Selenei...*], frunza verde sugerează fertilitatea pomilor, sensul ei fiind mai mult decorativ, întrucât își păstrează sensul denotativ.

În următoarea poezie, [*În căutarea Șeherezadei*], verdele devine simbol al ținutului mirific în care natura este generoasă. Localizată lângă florile albastre, frunza verde, preia din semnificațiile ei și totodată îi conferă peisajului un caracter pictural.

Iar, imaginea perdelelor de frunze verzi din *Antropomorfism* reprezintă fertilitatea naturii, locul în care natura se regenerează.

După cum am putut observa, în majoritatea cazurilor, verdele își păstrează sensul denotativ, indicând culoarea frunzei. Încărcătura de semnificație este redusă, culoarea având mai mult rol decorativ.

- **insulă:** „la insula cea verde” ([*Copii eram noi amândoi*], Irimia, IV, 2006, 268).

Insula cea verde reprezintă edenul, în poezie ea simbolizează locul copilăriei, al inocenței, un ținut în care poetul se întoarce cu drag, insula funcționând ca un cufăr al amintirilor.

- **lac:** „în lacul cel verde și lin” (*Frumoasă-i*, Irimia, IV, 2006, 268).

Lacul cel verde sugerează claritatea, limpezimea, reprezintă un loc magic în care domnește pacea și armonia, unde natura își arată întreaga splendoare.

c. Materiale

- **smarand:** „rubine, *smaranduri*, astfel presărate” (*Diamantul Nordului*, Irimia, III, 2006, 579).

Smarandul, rubinul pietre prețioase, fac trimitere la culori primare, *roșu și verde*, ele sunt încărcate de semnificație, intensificând ideea de abundență, de bogăție. „Verdele lanurilor legănate în lumină selenară” din *Diamantul Nordului* „ne tulbură prin irealul spectral al culorii, asemenea unui tablou de Van Gogh”. (OANCEA, OBROCEA 2019, 329)

Concluzii

Culoarea îndeplinește în lirica eminesciană un dublu rol: decorativ, care păstrează sensul de bază al culorii și contribuie la înfrumusețarea tablourilor, și simbolic, cu ajutorul căruia, poetul ne sugerează semnificațiile oculte ale culorii. Ceea ce îi dă scilpire poeziei este întrebuințarea metalelor și a pietrelor prețioase ca substituenți ai culorii. *Aurul, argintul, rubinul, safirul și smaraldul* sunt de fapt protagoniștii liricii eminesciene. Cu ajutorul lor, poezia devine artă, o pictură a cuvântului.

Spre deosebire de celălalte culori, verdele este folosit ca un element decorativ, de cele mai multe ori fiind întrebuințat cu valoare denotativă.

În concluzie, în poezia eminesciană verdele este culoarea naturii, a vitalității, a speranței, a idealului, având aceleași semnificații ca în folclor. Iarba verde, pădurea verde, frunza verde sugerează rodnicia naturii, fertilitatea; iar, codrul cu verdeață – speranța. Asociat cu sentimentele, verdele sugerează nerăbdarea, tinerețea. Ochi verzi pe de o parte sunt simbol al cunoașterii, iar pe de altă parte – al demonicului.

Bibliografie

- ALONSO, Dámaso, *Poezie spaniolă. Încercare de metode și limite stilistice. Garcilaso, Fray Luis de León, San Juan de la Cruz, Góngora, Lope de Vega, Quevedo*, traducere și prefață de Sorin Mărculecu, București, Editura Univers, 1977.
- CĂLINESCU, G., *Istoria literaturii române de la origini până la prezent*, ediția a II-a revăzută și adăugită, ediție și prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1986.
- CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain (coord.), *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesture, forme, figuri, culori, numere*, Trad. de Micaela Slăvescu, Laurențiu Zoicaș (Coord.), Iași, Editura Polirom, 2009.
- EMINESCU, *Opere*, vol. I. *Poezii*, Ediție îngrijită de D. Vatamaniuc, *Prefață* de Eugen Simion, București, Univers Enciclopedic, 1999.
- EVSEEV, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri cultural*, Timișoara, Editura Amarcord, 1994.
- HALLER, Karen, *Psihologia culorilor*, traducere din limba engleză de Ines Hristea, București, Baroque Books&Arts, 2019.
- HELLER, Eva, *Psicología del color. Cómo actúan los colores sobre los sentimientos y la razón*, traducción de Joaquín Chamorro Mielke, Barcelona, Editorial Gustavo Gili, 2007.
- IRIMIA, Dumitru, *Limbajul poetic eminescian*, Iași, Editura Junimea, 1979.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume*, vol. I, Iași, Colecția Ipotești, 2002.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor antume*, vol. II, Iași, Colecția Ipotești, 2002.

- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* vol. I, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* vol. II, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* vol. III, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- IRIMIA, Dumitru, *Dicționarul limbajului poetic eminescian. Concordanțele poeziilor postume* vol. IV, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006.
- LĂZĂRESCU, Liviu, *Culoarea în artă*, Iași, Polirom, 2009.
- MUREȘAN, Pavel, *Culoarea în viața noastră*, București, Editura Ceres, 1988.
- OANCEA, Ileana, OBROCEA, Nadia, *„Toate problemele culturii și toate formele ei sunt și ale noastre”*, Timișoara, Editura Mirton, 2019.
- PASTOREAU, Michel, *Vert. Histoire d'une couleur*, Paris, Éditions du Seuil, 2017.
- TABARASI, Ana-Stanca, *Romantismul colorat*, București, Cartea Românească, 2000.